

1596 (2022-2023) – Nr. 1
ingediend op 27 februari 2023 (2022-2023)

Verslag van de gedachtewisseling

namens de Commissie voor Algemeen Beleid,
Financiën, Begroting en Justitie
uitgebracht door Koen Van den Heuvel

over het rapport
van de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV)
‘BFW-overdrachten naar de gewesten
en de gemeenschappen in de komende decennia.
Een poging tot synthese’

Samenstelling van de Commissie voor Algemeen Beleid, Financiën, Begroting en Justitie:

Voorzitter: Steven Vandeput.

Vaste leden:

Arnout Coel, Maaïke De Vreese, Andries Gryffroy, Philippe Muyters, Steven Vandeput;
Adeline Blancquaert, Anke Van dermeersch, Wim Verheyden;
Koen Van den Heuvel, Peter Van Rompuy;
Willem-Frederik Schiltz, Maurits Vande Reyde;
Celia Groothedde, Björn Rzoska;
Ludwig Vandenhove.

Plaatsvervangers:

Veerle Geerinckx, Sarah Smeyers, Jeroen Tiebout, Wilfried Vandaele, Paul Van Miert;
Filip Brusselmans, Yves Buysse, Johan Deckmyn;
Stijn De Roo, Sofie Mertens;
Marino Keulen, Gwendolyn Rutten;
Mieke Schauvliege, Jeremie Vaneekhout;
Thijs Verbeurgt.

Toegevoegde leden:

Jos D'Haese.

INHOUD

I.	Inleiding door Matthias Diependaele, Vlaams minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed	5
II.	Inleiding door Helga Coppen, adjunct-administrateur-generaal van de SERV	5
III.	Toelichting door Erwin Eysackers, lid van de Studiedienst van de SERV	5
1.	Inleiding	5
2.	De gewesten	6
3.	De gemeenschappen	6
4.	Som van gemeenschappen en gewesten	7
5.	Aanpak	7
IV.	Toelichting door Pim Verbunt, lid van de Studiedienst van de SERV	7
1.	Dynamiek van de BFW-overdrachten	7
2.	Dynamiek BFW-overdrachten gewesten, opdeling naar inhoudelijke component	7
3.	Resultaat per gewest	8
3.1.	Vlaamse Gewest	8
3.2.	Waalse Gewest	8
3.3.	Brusselse Hoofdstedelijke Gewest	8
3.4.	Evolutie gewestfinanciering per capita	9
4.	Resultaat per gemeenschap	9
4.1.	Vlaamse Gemeenschap	9
4.2.	Franse Gemeenschap	9
4.3.	Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie	9
4.4.	Dynamiek van de gemeenschapsinkomsten per capita	9
5.	BFW – som van gewesten en gemeenschappen	10
V.	Samenvatting van de vaststellingen in het rapport door Erwin Eysackers ..	11
1.1.	De BFW-ontvangsten groeien trager dan het bbp	11
1.2.	De minderontvangsten zijn ongelijk verdeeld	11
1.3.	De fiscale responsabilisering van de gewesten lukt	11

VI. Debat	11
1. Tussenkomst van Philippe Muyters	11
2. Tussenkomst van Koen Van den Heuvel	11
3. Tussenkomst van Björn Rzoska	12
4. Tweede tussenkomst van Philippe Muyters	13
5. Tussenkomst van Ludwig Vandenhove	13
6. Tussenkomst van minister Matthias Diependaele	13
7. Tweede tussenkomst van Björn Rzoska	14
8. Tweede tussenkomst van Koen Van den Heuvel	14
9. Tweede tussenkomst van Philippe Muyters	14
10. Tweede tussenkomst van minister Matthias Diependaele	14
11. Tussenkomst van Peter Van Rompuy	14
12. Repliek van Erwin Eysackers	15
13. Repliek van Helga Coppen	15
Gebruikte afkortingen	17
Bijlagen: zie de dossierpagina van dit document op www.vlaamsparlement.be	

Op dinsdag 14 februari 2023 organiseerde de Commissie voor Algemeen Beleid, Financiën, Begroting en Justitie een gedachtewisseling over het SERV-rapport 'BFW-overdrachten naar de gewesten en de gemeenschappen in de komende decennia. Een poging tot synthese'. De samenvatting van het rapport en het rapport zelf werden als bijlage opgenomen op de [dossierpagina](#) van dit document op www.vlaamsparlement.be.

De gedachtewisseling vond plaats met:

- Matthias Diependaele, Vlaams minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed;
- Helga Coppen, adjunct-administrateur-generaal van de SERV;
- Erwin Eysackers, medewerker van de Studiedienst van de SERV;
- Pim Verbunt, medewerker van de Studiedienst van de SERV.

De sprekers van de SERV maakten gebruik van een presentatie die als bijlage 3 is opgenomen op de dossierpagina van dit [document](#) op www.vlaamsparlement.be. De titel van dia 45 werd herwerkt na de toelichting in de commissie. De term per capita werd in dia 45 geschrapt. In de dia's worden vaak de letters dz gebruikt. Die staan voor duizend.

I. Inleiding door Matthias Diependaele, Vlaams minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed

Minister *Matthias Diependaele* noemt het rapport bijzonder goed en mooi. De Studiedienst van de SERV is erin geslaagd de evolutie van de financiële stromen tussen de federale overheid en de deelgebieden door de BFW voor de komende decennia heel helder in kaart te brengen. De politieke gevolgtrekkingen zijn voor de politici. Volgens de minister moet wat voorligt, iedereen bewustmaken van de uitdagingen waarvoor men staat.

II. Inleiding door Helga Coppen, adjunct-administrateur-generaal van de SERV

Helga Coppen herinnert eraan dat de Studiedienst van de SERV een jaar geleden de opdracht kreeg van de Vlaamse sociale partners om de in 2011 hervormde BFW (met impact vanaf 2015) door te lichten. In het rapport wordt zoals gezegd inzicht verschaft in de ontvangsten van alle gewesten en gemeenschappen binnen België.

De adjunct-administrateur-generaal onderstreept daarbij dat het rapport van de Studiedienst komt en niet de stempel van de sociale partners draagt. Het doel is om het maatschappelijke en politieke debat te voeden zonder zelf een standpunt in te nemen. De Studiedienst beperkt zich in het rapport tot feitelijke vastleggingen.

III. Toelichting door Erwin Eysackers, lid van de Studiedienst van de SERV

1. Inleiding

Erwin Eysackers bevestigt dat het werkstuk feiten en cijfers presenteert over de BFW voor alle gewesten en gemeenschappen, voor de huidige situatie en voor de komende drie en een halve legislatuur (tot en met 2039). Zelf begint hij de toelichting met de huidige stand van zaken op hoofdlijnen.

2. De gewesten

Ter illustratie toont hij een grafische voorstelling aan de hand van kleurbalken (dia 5). De cijfers betreffen de som van alle dotaties aan alle gewesten samen voor het jaar 2021 omdat op het moment van de opmaak van de studie (november en december 2022) de gegevens over 2022 niet definitief waren. Voor Vlaanderen (dia 6) blijkt de blauwe kleur dominant te zijn: dotaties en opcentiemen, overdrachten die aangedreven zijn door de personenbelasting. De grijze balk onderaan, onder de nullijn, betreft twee in de BFW ingebouwde saneringen. Tot slot vermeldt hij nog de restdotatie en de responsabiliseringsbijdrage in verband met de pensioenen van de ambtenaren.

Bij het Waalse Gewest (dia 7) is nog steeds de blauwe kleur dominant, maar komt er een rode balk bij: het solidariteitsmechanisme, dat gewesten waar het inkomen per hoofd van de bevolking lager is dan het Belgische gemiddelde, een ontvangst bezorgt. Verder is de lichtgrijze balk bovenaan groter. Het betreft een overgangsbetrag van 620 miljoen euro, wat voor het Waalse Gewest een relatief grotere betekenis heeft.

Bij het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (dia 8) blijkt de blauwe kleur tot ongeveer de helft van de ontvangsten gereduceerd te zijn, is de rode balk relatief nog wat groter, maar is er ook een roze balk bij gekomen, een verzameling van dotaties ter herfinanciering van dat gewest. Die maakt ongeveer een kwart uit van de Brusselse ontvangsten.

Dia 9 vergelijkt de overdrachten naar de gewesten per hoofd van de bevolking van de drie gewesten. Dat de blauwe balk groter is voor Vlaanderen is een rechtstreeks gevolg van de gemiddelde personenbelasting die per gewest geregistreerd wordt. In Wallonië is die lager en in Brussel nog lager. Men ziet ook het relatieve belang van het solidariteitsmechanisme (rode balk). Het overgangsmechanisme (grijze balk) is heel significant voor het Waalse Gewest en ook voor Brussel nog steeds positief, maar voor Vlaanderen licht negatief. Tot slot ziet men ook het relatieve belang van de herfinanciering van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, die ertoe leidt dat die entiteit het meest ontvangt per hoofd van de bevolking, maar ook het Waalse Gewest ontvangt iets meer dan Vlaanderen (ongeveer een kleine 100 euro per hoofd van de bevolking op jaarbasis).

3. De gemeenschappen

Vervolgens presenteert de spreker dezelfde oefening voor de gemeenschappen (dia 11). In de grafische voorstellingen stellen de verschillende tinten geel zaken voor die door demografie worden aangedreven. De meeste zijn tijdens de zesde staatshervorming toegevoegd, met name de dotaties voor de gezinsbijslag, ouderenzorg en zorg. In zijn totaliteit op Belgisch niveau gaat het over ongeveer 40 miljard euro. De dotatie aangedreven door de personenbelasting wordt opnieuw in het blauw aangegeven.

In de grafische voorstelling voor Vlaanderen (dia 12) ziet men dat het solidariteitsmechanisme ontbreekt, omdat het bij de ontvangsten van het gewest wordt geregistreerd. Ook is het overgangsmechanisme bij de gemeenschappen iets minder groot dan bij de gewesten.

Het beeld van de Franse Gemeenschap (dia 13) lijkt op dat van de Vlaamse Gemeenschap, al is de blauwe balk zoals gezegd kleiner.

Voor de overdrachten aan de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (dia 14) zijn alleen die binnen de zesde staatshervorming van belang, op de heel kleine, reeds bestaande na. Er is ook geen btw-dotatie.

Het diagram per hoofd van de bevolking (dia 15) toont veel minder verschillen tussen de gemeenschappen dan tussen de gewesten. Als gevolg daarvan bereikt de Vlaamse Gemeenschap bijna 3500 euro per capita, meer dan het dubbel van het Vlaamse Gewest. De overdrachten aan de andere gemeenschappen zijn vrijwel gelijk. Zoals gezegd betreffen de overdrachten aan de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie niet die van de eerste tot en met vijfde staatshervorming.

4. Som van gemeenschappen en gewesten

Dia 17 vergelijkt de overdracht naar Vlaanderen (gewest en gemeenschap samen) met de som van de Franse Gemeenschap en het Waalse Gewest. Hun som blijkt in elkaars buurt uit te komen, al verschilt het relatieve gewicht van de componenten. In Vlaanderen zijn de ontvangsten uit de personenbelasting relatief van groter belang, in het rechterdiagram (Franse Gemeenschap en Waalse Gewest samen) blijken ook de rode en de grijze balk relevant.

Dia 18 illustreert het verschil tussen Vlaanderen enerzijds en de Franse Gemeenschap en het Waalse Gewest anderzijds. Vlaanderen ontvangt 500 euro per hoofd van de bevolking meer via de personenbelasting. Die balk bovenaan wordt vrijwel integraal gecompenseerd door die onderaan (demografie, overgangsmechanisme en solidariteitsmechanisme, naast kleinere elementen) bij het Waalse Gewest en de Franse Gemeenschap, waardoor het verschil integraal wordt weggewerkt.

5. Aanpak

Om de dynamiek van de komende 15 jaar te berekenen, zijn dezelfde basiscijfers en parameters (inflatie, bbp-groei, bevolkingsstatistieken enzovoort) gehanteerd voor alle gewesten en gemeenschappen: de concrete cijfers van elk gewest en elke gemeenschap kunnen bij aangepaste cijfers daardoor evolueren, maar dat zal geen impact hebben op de gedocumenteerde verschillen tussen gewesten en gemeenschappen. Bovendien worden, om meer houvast te bieden, de evoluties niet alleen uitgedrukt in percentages van het bbp maar ook in euro's van 2021.

IV. Toelichting door Pim Verbunt, lid van de Studiedienst van de SERV

1. Dynamiek van de BFW-overdrachten

Ook Pim Verbunt begint zijn toelichting bij de dynamiek op middellange termijn met de gewesten. Zijn eerste grafiek (dia 22) toont de evolutie van de BFW-overdrachten voor de periode 2021 tot en met 2039 in verhouding tot het bbp, met het overdrachtenniveau van 2021 als index gelijk aan 100. Terwijl er voor het Vlaamse Gewest vrijwel sprake is van stabilisatie (of zelfs een lichte stijging van 1 procent bbp 2021), ziet men voor het Brusselse een daling tot -10 procent bbp 2021 en voor het Waalse een daling tot -12 procent bbp 2021. De federale overheid zal tegen het einde van de analyseperiode 5 procent bbp 2021 minder BFW-middelen doorstorten.

2. Dynamiek BFW-overdrachten gewesten, opdeling naar inhoudelijke component

De spreker toont een dia met de inhoudelijke elementen aan de hand waarvan de Studiedienst de geschetste dynamiek verklaart (dia 23).

De eerste component is de inhouding op de reële bbp-groei. Zo is de dotatie werk slechts voor 55 procent gekoppeld aan de economische groei, waardoor ze jaarlijks

afneemt ten opzichte van de groei van de economie. Anderzijds blijft de dotatie wel groeien in lopende euro's.

De tweede component is het eerder genoemde responsabiliseringsmechanisme (bijdragen voor de financiering van de pensioenen van de ambtenaren tewerkgesteld bij de gewesten en de gemeenschappen). De inhouding op grond daarvan wordt jaarlijks opgetrokken tot 2028.

Het overgangsmechanisme is een tijdelijk instrument, waarin het gaat om nominaal constante bedragen die in de periode 2024 tot 2034 worden afgebouwd tot nul.

De bruto-opcentiemen groeien tot 2027 sneller dan de economie (in de meerjarenraming). Vanaf 2028 wordt met de assumptie gewerkt dat ze even snel groeien als de economie.

Het solidariteitsmechanisme tot slot speelt in deze context een minder grote rol.

In de daaropvolgende grafische voorstellingen ziet men op de verticale as de veranderingen in de BFW-overdrachten ten opzichte van het overdrachtsniveau van 2021. De linkse schaal geeft de verhouding tot het bbp weer, de rechtse is uitgedrukt in miljarden euro van 2021. In de staven hebben de vijf genoemde componenten elk hun eigen kleur.

3. Resultaat per gewest

3.1. Vlaamse Gewest

Voor het Vlaamse Gewest ziet men (dia 24) dat het negatieve bedrag op grond van het overgangsmechanisme begint weg te vallen vanaf 2024, wat resulteert in meer ontvangsten, vandaar de weergave aan de positieve zijde. Ook de bruto-opcentiemen groeien sterk aan.

De bedragen voor de inhouding op de reële bbp-groei zijn de eerste jaren nog klein, maar groeien later jaar na jaar aan. Ook die op grond van het responsabiliseringsmechanisme worden de komende jaren groter.

De conclusie is dat het wegvallen van het overgangsmechanisme en de sterke groei van de opcentiemen de twee inhoudingen in de praktijk kunnen compenseren in de komende decennia.

3.2. Waalse Gewest

Dia 25 toont de resultaten voor het Waalse Gewest. Het geleidelijk wegvallen van het overgangsmechanisme (in het grijs) blijkt dominant en meteen de belangrijkste verklaring voor de daling van de BFW-overdracht, tot -0,15 procent van het bbp. Het aandeel van het responsabiliseringsmechanisme is heel klein omdat dit in belangrijke mate bij de Franse Gemeenschap wordt geregistreerd.

3.3. Brusselse Hoofdstedelijke Gewest

Voor het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (dia 26) ziet men tegen 2039 een daling van 0,05 procent van het bbp of 250 miljoen euro in prijzen van vandaag. Verklaringen zijn de afbouw van het overgangsmechanisme, maar vooral de inhouding op de bbp-groei van de specifieke Brusseldotaties (in licht oranje): de dynamiek van deze dotaties blijft vaak beperkt tot de inflatie. De Brusselaars kregen dus initieel een grotere financiering, maar die is niet welvaartsvast.

3.4. Evolutie gewestfinanciering per capita

Dia 27 over de gewesten toont de dynamiek per capita. Terwijl vandaag het Waalse Gewest 100 euro per hoofd van de bevolking meer krijgt dan het Vlaamse, en het Brusselse ongeveer 450 euro, liggen de BFW-ontvangsten even hoog bij het Vlaamse en Waalse Gewest vanaf 2027 om vervolgens uit elkaar te groeien. Tegen 2039 ontvangt Vlaanderen ongeveer 100 euro per hoofd meer. De kloof met Brussel blijft groot, maar verkleint wel. Ook voor Vlaanderen wordt een daling per capita geregistreerd, wat vooral te maken heeft met de bevolkingsgroei.

4. Resultaat per gemeenschap

De volgende dia's (29 tot en met 37) presenteren grafieken over de gemeenschappen, te beginnen met een grafiek die ze vergelijkt in procent van het bbp (dia 29).

Bij de Vlaamse Gemeenschap ziet men een daling van 2 tot 3 procent tegen 2033, waarna opnieuw een lichte stijging volgt. Bij de Franse Gemeenschap gaat het om een daling van 8 procent tegen 2034, waarna opnieuw een lichte stijging volgt. Bij de GGC ziet men een daling tot -10 procent tegen 2039, en dat zonder een knik in de curve. De ontvangsten van de GGC in verhouding tot het bbp blijven bovendien achteruitgaan.

4.1. Vlaamse Gemeenschap

De belangrijkste aandrijvers (dia 31 en 32) zijn opnieuw de inhouding op de reële bbp-groei, het responsabiliserings- en het overgangsmechanisme, aangevuld met de demografie. De beperkte daling van de BFW-overdrachten aan de Vlaamse Gemeenschap komt voort uit de belangrijke vermindering door de inhouding op de bbp-groei, en uit het wegvallen van het huidige – zij het beperkte – positieve overgangsmechanisme, wat dus minder ontvangsten betekent. Anderzijds speelt de demografie gedurende de hele analyseperiode een positieve rol, die belangrijk wordt vanaf 2027-2028. De dotatie voor ouderenzorg begint vanaf de genoemde jaren sterk toe te nemen, wat te danken is aan de babyboomers van na de tweede wereldoorlog die in de komende jaren 80-plussers worden.

4.2. Franse Gemeenschap

De Franse Gemeenschap (dia 33 en 34) kent een redelijk grote daling van 5 tot 6 procent. Ook hier spelen de inhouding op de reële bbp-groei en het responsabiliseringsmechanisme (dat zoals gezegd bij deze entiteit wordt geregistreerd en niet bij het Waalse Gewest). De demografie heeft ook hier een negatieve impact, vooral de komende tien jaar, waarna hij afneemt. Op de volgende dia (dia 34) ziet men dat ook daar de vergrijzing vanaf 2028 toeneemt, maar tegelijk speelt het dalende aantal jongeren (BFW-dotatie) en het dalende aantal kinderen dat recht heeft op kinderbijslag.

4.3. Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie

Ook de daling bij de GGC (dia 35 en 36) volgt, naast de genoemde inhouding op de bbp-groei, uit de negatieve impact van de demografie. Het is opnieuw de dotatie kinderbijslag die heel sterk terugvalt.

4.4. Dynamiek van de gemeenschapsinkomsten per capita

Tot slot toont hij voor de gemeenschappen een grafiek van de dynamiek per capita (dia 37). De huidige overdracht aan de Vlaamse Gemeenschap ligt wat hoger dan die aan de Franse, maar beide gaan achteruit.

5. BFW – som van gewesten en gemeenschappen

In de volgende reeks grafieken (dia 39 tot en met 47) worden de berekeningen voor gewesten en gemeenschappen opgeteld, opnieuw steeds uitgedrukt in procent van het bbp.

Voor Vlaanderen (gewest en gemeenschap) ziet men een daling van 1 tot 2 procent, voor de som van het Waalse Gewest en de Franse Gemeenschap een daling van 9 procent tegen 2035, en voor het BHG en de GGC een daling van 10 procent (allen dia 39).

Dia 40 toont de keerzijde van dia 39: het plaatje op federaal niveau. Hieruit blijkt dat ongeveer 0,47 procent van het bbp minder wordt overgedragen aan de deelstaten tegen 2039. De gekleurde balkjes geven de inhoudelijke aandrijvers weer, met de inhouding op de reële bbp-groei als belangrijkste factor.

In de daaropvolgende grafiek (dia 41) wordt aangegeven waar de minderontvangsten geregistreerd worden. Dat blijkt relatief minder het geval in Vlaanderen.

Dia 42 toont de uiteenlopende effecten van het wegvallen van het overgangsmechanisme, dat voor Vlaanderen beperkt positief is maar voor het Waalse Gewest en de GGC zijn de resultaten negatief.

Een specifieke grafiek (dia 43) over de demografie laat zien dat de impact de komende jaren beperkt is. Zij zorgt vooral vanaf 2030 voor meer ontvangsten, al is het verhaal uitsluitend positief voor Vlaanderen, en negatief voor de andere entiteiten.

De volgende grafiek (dia 44) geeft de dynamiek weer in euro per capita. Vandaag ontvangen Vlaanderen (gewest en gemeenschap) en de som van het Waalse Gewest en de Franse Gemeenschap ongeveer evenveel. Tegen het einde van de analyseperiode zal Vlaanderen door de verschillende dynamieken enkele honderden euro meer ontvangen per hoofd van de bevolking, ook al zullen ook zijn BFW-ontvangsten in procent van het bbp achteruitgaan.

Tot slot van de cijferpresentatie toont de spreker nog enkele grafieken over de inhoudingen. De eerste betreft de saneringsbijdrage (dia 45), die werd geoperationaliseerd door bij de overdracht van nieuwe bevoegdheden niet alle middelen mee te transfereren. Dat ging in twee fasen. In 2015 kwam die inspanning neer op 0,3 procent van het bbp, wat opliep tot 0,6 procent in 2016. Door de inhouding op de reële groei ziet men in de grafiek dat over de langere termijn de saneringsbijdrage in procent van het jaarlijkse bbp daalt.

De tweede grafiek (dia 46) geeft de bijdrage aan de vergrijzingskosten weer. Die bepaling in de BFW heeft goed gewerkt voor de federale overheid tot zij door de negatieve groeicijfers ten gevolge van de coronacrisis in 2020 tijdelijk werd omgevormd tot netto-ontvangsten voor de deelstaten. De laatste tabel stelt de som van de inhoudingen voor, die de komende jaren toenemen door de bijdrage aan de vergrijzingskosten, maar het grootste deel blijft wel afkomstig van de saneringsbijdrage bij de start van de nieuwe BFW.

V. Samenvatting van de vaststellingen in het rapport door Erwin Eysackers

Erwin Eysackers vat de vaststellingen samen.

1.1. De BFW-ontvangsten groeien trager dan het bbp

De eerste vaststelling is dat de BFW-ontvangsten (goed voor 75 procent van de Vlaamse ontvangsten) in elke variant minder snel zullen groeien dan het bbp, zoals ook vandaag al het geval is, al kunnen de opcentiemen nog wel een rol spelen. De gemeenschappen hebben geen fiscale bevoegdheid, enkel via de trage tanker van de demografie kunnen afwijkende evoluties ontstaan.

1.2. De minderontvangsten zijn ongelijk verdeeld

De tweede vaststelling is dat de inhoudingen in de BFW niet gelijk over gewesten en gemeenschappen verdeeld zijn. Vlaanderen kent de meest gunstige evolutie in de komende jaren. De belangrijkste verklarende factoren zijn het wegvallen van het overgangsmechanisme en de rol van de demografie voor de dotaties aan de gemeenschappen. De Studiedienst heeft voor die berekening gewerkt met de data van het Federaal Planbureau. Mensen worden in Vlaanderen ouder dan in de andere deelentiteiten. Vanaf 2028-2029 ziet men ook de impact van de dalende nataliteit die werd geregistreerd in de jaren vijftig van de vorige eeuw.

1.3. De fiscale responsabilisering van de gewesten lukt

Verder blijkt de fiscale responsabilisering van de gewesten te lukken, maar Vlaanderen heeft vandaag finaal wel de laagste ontvangsten per capita. De impact van de corrigerende mechanismes is vandaag dan ook groter dan die van de fiscale responsabilisering.

Zoals gezegd hebben de gemeenschappen geen fiscale bevoegdheid, maar in de BFW zijn wel behoeftecriteria opgenomen, zoals het aantal ouderen in de ouderenzorg. Het klopt dat de demografische dynamiek aanzienlijk verschilt tussen de gemeenschappen, en dat die in financiële termen voor Vlaanderen relatief gunstiger uitvalt. Dat neemt niet weg dat Vlaanderen evolueert van een bedrag van ongeveer 3500 euro naar 3200 euro per hoofd van de bevolking tegen 2039, waarschuwt de spreker.

VI. Debat

1. Tussenkomst van Philippe Muyters

Philippe Muyters, die de studie interessant en uniek noemt, vindt het vreemd dat men aan Franstalige kant van het land het responsabiliseringsmechanisme bij de begroting van de Franse Gemeenschap onderbrengt, die juist weinig kan sturen omdat het geen fiscale mogelijkheden heeft. De spreker vraagt of die analyse juist is.

Verder stelt hij vast dat de geschetste vooruitzichten voor die entiteiten het gevolg zijn van het feit dat het hen niet gelukt is om van het overgangsmechanisme gebruik te maken om hun minder goede economische parameters bij te werken, met name die in de personenbelasting. Vooral het opkrikken van de werkzaamheidsgraad zou deze cijfers sterk bijsturen.

2. Tussenkomst van Koen Van den Heuvel

De fractie van *Koen Van den Heuvel* dankt de Studiedienst van de SERV voor de mooie en heldere studie.

De conclusies zijn duidelijk en liggen in de lijn van de verwachtingen van tien jaar geleden hoewel critici toen moord en brand schreeuwden. Hij herinnert aan de uitgangspunten van toen: fiscale autonomie en responsabilisering, maar tegelijk de solidariteit behouden, zij het transparant. Dergelijke aanpassingen vergen tijd en er kwam dan ook een overgangsmechanisme, waarvan de perverse effecten verdwijnen (bedoeld wordt het afstraffen van de economisch beter presterende gewesten) door de afbouw van dit mechanisme. In 2027 zal de BFW-dotatie aan Vlaanderen per capita voor het eerst hoger zijn dan die aan Wallonië. Het lid is dan ook blij dat de verwachtingen op koers zitten om werkelijkheid te worden.

De inhoudingen waren een bewuste keuze omdat er geen overfinanciering is van de kerndepartementen Justitie, Defensie en Binnenlandse Zaken. Iedereen weet dat de veiligheid voor de burger moet behouden blijven, en evenzeer dat de vergrijzingskosten meer dan evenredig op het federale niveau aanwezig zijn, ook al is er nu een responsabiliseringsmechanisme in de BFW ingebouwd. Dat de dotaties minder groeien dan het bbp, is dan ook te verdedigen. In dat verband toont de studie duidelijk dat de inspanningen van de deelstaten verschillen: Vlaanderen staat nog in voor 10 procent, terwijl zijn aandeel in de fiscale ontvangsten ruim 60 procent belooft. Ten opzichte van 2021 bedraagt zijn vermindering in de ontvangsten amper 1 procent, terwijl die zowel voor Wallonië als Brussel naar 10 procent tendeert. De stromen worden steeds rechtvaardiger verdeeld, concludeert het lid.

Financiële responsabilisering met eigen belastingen is destijds niet gerealiseerd voor de gemeenschappen, geeft hij toe, maar Vlaanderen is er wel in geslaagd de juiste demografische parameters te verkrijgen, waarvan hij de 80-plussers (via de dotatie ouderenzorg) als voorbeeld geeft.

Dat de fiscale responsabilisering lukt, is een andere belangrijke conclusie van de studie. Het lid erkent wel dat er nog te weinig fiscale autonomie is, maar men moet ergens beginnen. Hij wijst erop dat er technieken zijn om haar te laten spelen, weliswaar binnen grenzen en volgens criteria, maar stelt met de Studiedienst van de SERV vast dat daar tot nu toe weinig gebruik van is gemaakt, al beseft hij dat zulks het Belgische fiscale huis nog ingewikkelder zou maken dan het al is. Er waren weliswaar ingrepen in de fiscale uitgaven zoals de woonbonus of de vriendenleningen maar niet in de belastingschalen of de tarifiering. Welke redenen ziet de Studiedienst daarvoor, afgezien van de genoemde complexiteit?

3. Tussenkomst van Björn Rzoska

Björn Rzoska treedt de vorige spreker bij. Ook hij maakte de besprekingen een tiental jaren geleden van dichtbij mee. Het rapport brengt een aantal vaststellingen naar voren die tien jaar geleden wel degelijk bedoeld waren door de hervorming van de BFW. Uiteraard moet men daarbij abstractie maken van onvoorspelbare economische omstandigheden. Over parameters kan altijd gediscussieerd worden, maar wat voorligt, toont volgens hem aan dat destijds degelijk werk is geleverd.

Een conclusie is wel dat de huidige constructie een duurzaam perspectief geeft aan Vlaanderen, dat duurzamer en robuuster is dan het Brusselse en het Waalse, ook al verkregen zij op korte termijn een aantal voordelen die nu stilaan verdwijnen. Wat het solidariteitsmechanisme betreft, wijst hij erop dat een dergelijke fiscale verevening bestaat in heel wat federale staten met fiscale bevoegdheden op gedecentraliseerd niveau. Hij blijft het mechanisme dan ook verdedigen.

Indien men in 2024 de staatstructuur wil hervormen zal men ook de BFW moeten aanpassen.

4. Tweede tussenkomst van Philippe Muyters

Philippe Muyters werpt de twee vorige sprekers tegen dat Vlaanderen met de job-bonus en de hervormde RSZ-korting wel degelijk een verschil heeft gemaakt op het vlak van de fiscale autonomie. Niemand durft vandaag te zeggen dat de BFW niet te complex is, en iedereen gaat ermee akkoord dat ze nog te weinig responsabiliseert en te weinig gebaseerd is op eigen belastingopbrengsten. De spreker blijft het ook vreemd vinden dat de financiering van de gemeenschappen gebaseerd blijft op behoeften. Men kan niet zeggen dat het systeem een succes is als anno 2021 de compensatie van die aard is dat het gewest met de meeste personenbelastingopbrengsten het minste ontvangt uit de BFW als gewestfinanciering. Deze compensatie heeft tien jaar geduurd en vanaf nu gaat die scheeftrekking stilaan wat beginnen verminderen.

5. Tussenkomst van Ludwig Vandenhove

Ludwig Vandenhove denkt dat het rapport nog vaak zal geciteerd worden de komende jaren. Zelf had hij, anders dan sommige collega's, echter begrepen dat er geen conclusies in stonden.

Verder informeert hij of de Studiedienst het rapport schreef op eigen initiatief dan wel in iemands opdracht. Heeft men daarover contacten gehad met collega's uit andere regio's? Hoe reageren zij op de resultaten?

Is er totaal geen verband tussen wat voorligt en de recente stellingname van de raad zelf waarin gepleit wordt voor samenwerking tussen gewesten en gemeenschappen?

6. Tussenkomst van minister Matthias Diependaele

Minister *Matthias Diependaele* vindt het begrijpelijk dat de makers van de Bijzondere Financieringswet haar verdedigen, maar het klopt niet dat zij gedaan heeft wat zij moest doen, wel integendeel. Zij heeft exact het tegenovergestelde gedaan. Het doel van de hervorming van de BFW was immers dat Wallonië en Brussel in tien jaar tijd hun begrotingsboekhouding op orde zouden krijgen, en gedurende die tijd via een overgangsregeling extra geld zouden ontvangen voor de nodige ingrepen en hervormingen. Wat ziet men vandaag? De financiële situatie in Wallonië en Brussel is slechter dan ooit.

De tien jaar waarin Vlaanderen te veel betaald heeft voor die ondersteuning, lopen nu inderdaad af. Dat is dan ook het enige wat de Bijzondere Financieringswet effectief realiseert. Als er één conclusie te trekken is, is het dat de BFW veel te weinig heeft geresponsabiliseerd of ervoor heeft gezorgd dat beleidsmakers verantwoordelijk zijn voor hun keuzes. Het gevolg is dat Wallonië en Brussel, maar daarmee ook de Belgische federatie, naar een situatie gaan waarvoor hij zijn hart vasthoudt. De vrees is immers dat weer dezelfde groep zal mogen betalen: de Vlaamse middenklasse.

Verder is hij het eens dat de federale overheid meer geld nodig heeft voor justitie en politie, maar niet dat te veel geld naar de deelstaten gaat. Wat nodig is, is een hervorming van de arbeidsmarkt, de fiscaliteit enzovoort zodat de financiering van het beleid stabiel wordt.

De minister treedt ook bij dat de huidige fiscale autonomie te klein is. Hij wijst er wel op dat Vlaanderen haar gebruikt heeft door de federale taxshift niet te compenseren. Men heeft toen echter niet bijkomend verlaagd omdat Vlaanderen al 800 tot 900 miljoen euro moest bijdragen aan de federale beslissing.

7. Tweede tussenkomst van Björn Rzoska

Björn Rzoska acht zich als medearchitect van de BFW niet verantwoordelijk voor het beleid in Brussel en Wallonië. Daarvoor houdt hij te veel van de autonomie van de parlementen. Het Vlaams Parlement is bevoegd om te controleren wat de Vlaamse Regering doet. Alle gewesten en gemeenschappen hebben de overgang van tien jaar op hun manier ingevuld. Dat is de definitie van autonomie.

Wat het succes van de BFW betreft, vult hij nog aan dat het gemakkelijker is van de tafel weg te lopen dan te blijven in een poging om een kantelpunt te realiseren. Het is, ondanks pogingen daartoe, helaas niet gelukt om ook met de partij van de minister tot een akkoord te komen. Gelukkig is een aantal mensen wel gebleven om het kantelpunt in te zetten dat nu in de grafieken tot uiting komt.

8. Tweede tussenkomst van Koen Van den Heuvel

Koen Van den Heuvel vindt het vreemd dat aan de BFW wordt verweten dat Brussel en het Waalse Gewest geen orthodox financieel beleid voeren. Dat is hun autonomie, wat niet wegneemt dat ook hij ontgoocheld is. De afbouw van het overgangsmechanisme de komende jaren zal hun probleem heel groot maken. Hun financiële situatie zal nog precairder worden, omdat ze zich niet hebben voorbereid. In elk geval zal dankzij de BFW de toekomstige Vlaamse onderhandelingspositie veel beter zijn en er misschien voor zorgen dat de N-VA wel tot een deal geneigd zal zijn waar ze in het verleden voor terugschrikte.

9. Tweede tussenkomst van Philippe Muyters

Philippe Muyters blijft erbij dat Vlaanderen ondertussen weer eens tien jaar veel te veel heeft betaald, in die mate dat andere gewesten meer per persoon ontvingen dan het gewest waarin gewerkt wordt. Men kan er trots op zijn dat dit na tien jaar afloopt, maar het lid zelf vindt het ongelooflijk dat het tien jaar heeft geduurd.

10. Tweede tussenkomst van minister Matthias Diependaele

Minister *Matthias Diependaele* acht Björn Rzoska en andere Vlaamse onderhandelaars niet verantwoordelijk voor wat er in Wallonië en in Brussel gebeurt, maar denkt wel dat de BFW nooit een incentive is geweest voor de politici daar om orde op zaken te stellen. Het gaat niet eens in de eerste plaats om de begrotingscijfers, maar om de sociaaleconomische cijfers, die tonen dat de bevolking het grootste slachtoffer was, waarbij hij de armoede als voorbeeld geeft. Niemand is ermee gebaat dat Wallonië een achtergesteld gebied wordt.

Als anderzijds de voorbereiding van het toekomstige confederalisme destijds de bedoeling was van de Vlaamse onderhandelaars over de Bijzondere Financieringswet, is hij hen daar nadrukkelijk dankbaar voor. Hij kijkt dan ook uit naar de onderhandelingen die er de komende jaren hoe dan ook aankomen en hoopt om die samen met cd&v te voeren.

11. Tussenkomst van Peter Van Rompuy

Peter Van Rompuy is het eens met het pleidooi voor meer responsabilisering. Die zit ook in de BFW, zoals de presentatie heeft aangetoond. Zelf deed hij overigens tijdens de vorige legislatuur een voorstel (conceptnota voor nieuwe regelgeving betreffende de effectiviteit van het Belgische begrotingskader en de Belgische begrotingscoördinatie (*Parl.St.* VI.Parl. 2017-18, nr. 1307/1)) om alle entiteiten te responsabiliseren, maar andere partijen waren ertegen omdat zulks een inbreuk op de autonomie zou betekenen.

Hij herinnert ook aan de deal tussen de N-VA en PS in de zomer van 2019, die pas echt de geldkraan openzette naar Franstalig België. Het was niet de N-VA in de vorige Federale Regering die de resultaten inzake staatshervorming heeft geboekt die vandaag gepresenteerd zijn en waarop men trots mag zijn.

12. Repliek van Erwin Eysackers

Erwin Eysackers verzekert dat de Studiedienst geen analyse heeft gemaakt van de bedoelingen bij de opmaak van de zesde staatshervorming noch of die al dan niet gerealiseerd zijn. Men heeft bewust niet achteromgekeken. De vraag van de sociale partners was wel om objectief te bepalen waar de gewesten precies staan en waar ze naartoe varen.

De registratie van het responsabiliseringsmechanisme bij de Franse Gemeenschap (antwoord op de vraag van Philippe Muyters) is tot stand gekomen in een akkoord met het Waalse Gewest, de zogenaamde akkoorden van Sainte-Emilie. Die positionering bij de Franse Gemeenschap heeft geen impact op de financiering van de andere entiteiten, onderstreept hij.

De Studiedienst van de SERV (antwoord op de vraag van Ludwig Vandenhove) kiest zelf zijn opdrachten niet, dat wordt finaal vastgelegd door het dagelijks bestuur van de SERV.

Verder is formeel aan de ministers bevoegd voor Financiën en Begroting van alle gewesten en gemeenschappen de publicatie twee weken van tevoren aangekondigd, evenals aan de bevoegde federale excellenties. Op Vlaams niveau is de studie voorafgaand toegelicht op het kabinet van minister Matthias Diependaele, minister Hilde Crevits (viceminister-president) en minister Bart Somers (idem). Tot op heden werd op federaal niveau gereageerd door het kabinet van staatssecretaris voor Begroting en Consumentenbescherming Alexia Bertrand (waar een toelichting werd gegeven), door dat van federaal vicepremier en minister van Financiën Vincent Van Peteghem (waar men begin maart een afspraak heeft) en dat van minister Annelies Verlinden (waar men al is langsgesgaan). De andere gewesten en gemeenschappen hebben niet gereageerd op de uitnodiging. Met andere sociaaleconomische raden is eveneens nog niet overlegd. Tot op heden zijn er geen reacties te melden als zouden de conclusies van het onderzoek voor verrassingen zorgen.

13. Repliek van Helga Coppen

Helga Coppen vult aan dat anderhalf jaar geleden met de sociale partners is overlegd over de manier waarop de SERV relevant kon zijn voor de staatshervorming.

Uit het onderzoek van de expertise in eigen huis zijn twee aspecten naar voren gekomen, die geleid hebben tot twee rapporten. Het ene ligt vandaag voor, het andere, over samenwerkingsmechanismen, is gemaakt door Peter Van Humbeeck en Stijn Wouters. Beide rapporten zijn heel uitgebreid maar houden zich aan vaststellingen en feiten. Ze zijn gepubliceerd onder de verantwoordelijkheid van de Studiedienst van de SERV. Dat ze vrij snel na elkaar zouden gepubliceerd worden, was van meet af aan afgesproken. De spreker bevestigt nogmaals de bedoeling om het maatschappelijke en politieke debat te voeden, maar zelf buiten dat woelige water te blijven.

Daarnaast beslisten de sociale partners twee tot drie weken geleden om een gemeenschappelijke oproep te lanceren en die te koppelen aan beide rapporten. Men kan hem terugvinden op de website. De oproep is gericht aan alle overheden van het land en stelt dat het, of er nu een nieuwe staatshervorming komt of niet, in het belang is van de publieke dienstverlening en van het vertrouwen in de overheid dat entiteiten samenwerken. De SERV heeft niets meer maar ook niets minder gezegd.

Steven VANDEPUT,
voorzitter

Koen VAN DEN HEUVEL,
verslaggever

Gebruikte afkortingen

bbp	bruto binnenlands product
BFW	Bijzondere Financieringswet
BHG	Brussels Hoofdstedelijke Gewest
GGC	Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie
RSZ	Rijksdienst voor Sociale Zekerheid
SERV	Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen